

Comença la saga 11-S en el cinema de consum nord-americà

Antoni M. Thomas

Dos policies, d'entre centenars de víctimes mortals, quedaren enterrats i malferits, però vius, sota una muntanya de runes. L'enfonsament de les torres del World Trade Center, a Nova York, els agafà de ple aquell atziac matí de l'onze de setembre del 2001. Patiren, ja pot suposar-se, un vertader infern, del qual sortosament en sortiren i ho contaren passant el temps, rescatats gairebé de manera casual.

S'acaben els escrúpols

El director Oliver Stone, encara recent el seu documental *Comandante* (2002), sobre el dirigent cubà Fidel Castro, al qual presentava amb veu pròpia i amb tota la seva personalitat, degué veure el cel obert, per així dir, en assabentar-se de la història real d'aquells dos policies. Ve't aquí una oportunitat -tal volta pensà- per a tancar la boca a tots els que m'acusen d'antipatriota per haver deixat que s'expliqui l'odiàt Fidel.

És possible que aquest fos un dels motius que l'impulsés a emprendre la tasca de traslladar a la pantalla l'episodi viscut per la dissortada parella de policies, amb l'al·licient de situar-lo dins el gènere comercial anomenat "cinema de catàstrofe", tan valorat per la indústria cinematogràfica nord-americana, atesos els bons rèdits econòmics que genera, tant en el mercat interior com a l'internacional.

Perquè els escrúpols que tal indústria fins fa poc semblava tenir a l'hora d'incloure aquells atemptats terroristes en el llistat d'inversions comercials amb guany més que probable, es diria ara que van desapareixent a mida que transcorre el temps i s'allunya el record viu de la gran commoció provocada. Hi ha, als EE.UU., un ample segment de públic disposat a consumir una nova entrega de film catastròfic amb l'atractiu, ara, de ser història real col·lectivament viscuda. Sigui com sigui, el resultat és *World Trade Center* (2006) una pel·lícula que tracta de reconstruir les primeres hores a l'interior i a l'exterior de les torres esbucades.

I el resultat és també, un segon film que entra de ple en el mateix gènere, amb un segon director, Paul Greengrass, igualment interessat en apostar per les possibilitats de tot tipus que ofereix aquella realitat, que no ficció, catastròfica. Ell és el signant d'*United 93* (2006), sobre el tràgic vol del quart avió segrestat i que s'estavellà sense arribar al seu presumpte objectiu, la Casa Blanca, a Washington.

Dosis de tensió

A diferència del film de Stone, que sembla no allunyar-se massa dels fets reals viscuts pels protagonistes, (tot i que sigui en clau de relat lleugerament passat per l'estil *made Reader's Digest*), Paul Greengrass, necessàriament ha d'imaginar una part

substantial de la trama, ja que només disposà del material que eren les transcripcions de les dramàtiques converses telefòniques mantingudes pels malaurats passatgers amb els seus familiars, minuts abans d'estavellar-se l'avió segrestat.

Un i altre director construeixen aquí històries clastrefòbiques, històries en el límit humà, històries tràgiques i històries amb final més que sabut. Així per tant, molt se'n cuiden de desenvolupar-les acudint al sempre eficaç mètode del paral·lelisme entre un escenari interior únic i a la vegada una diversitat d'escenaris exteriors. I així, el film de Stone va i ve d'un interior obscur, ple d'enderrocs i amb vivències al límit, a uns "exteriors" (que són de fet "interiors") d'acció i emoció entre els familiars dels protagonistes, usant una alternança que a mida que transcorre es va fent més i més reiterativa.

I de la seva banda, el film de Greengrass va i ve d'un interior d'avió amb tensió creixent, a uns "exteriors" que descriuen minuciosament la variada gamma de desconcert i desorientació que es donà entre els comandaments civils i militars al encarar-se amb les accions terroristes.

World Trade Center.

En un i altre cas el resultat és que es subministren dosis ben calculades de tensió, de manera que l'ànim de l'espectador no quedi massa afectat d'una tongada i pugui seguir amb interès l'avanç argumental dirigint-se a ritme acompassat cap el respectiu desenllaç, que en el film de Stone se sap per endavant que serà de *happy end*, i que en el film de Greengrass se sap, també per endavant, que serà un *deep end*.

Diferències evidents

Un i altre director i un i altre film coincideixen en acudir a les possibilitats narratives que ofereix la crònica. I si Oliver Stone arranca il·lustrant la rutina quotidiana que va precedir a la tragèdia, Paul Greengrass ens situa de bon començament en el ritual religiós islàmic que realitzen els terroristes, preparant-se pel suïcidi i el segrest de l'avió. Per tant, inici compassat i convencional en un, imaginatiu i sorprenent en l'altre.

Per descomptat que hi ha també notables diferències de tractament, malgrat una semblant eficàcia narrativa. Stone, per exemple, a més de contar amb minuciositat tot allò que de malament s'ho passaren els dos policies supervivents, ferits i enterrats en vida sota tones de runes, detalla les emocions que viuen els familiars, d'origen anglosaxó uns, d'origen porto-riqueny els altres, sense plantejar, emperò cap altra qüestió que superi aquest univers particular, de manera que l'única referència general que provoquen els atemptats la limita a la breu i real intervenció televisiva que aleshores va fer el president Bush, abans de desaparèixer del mapa, "per raons de seguretat", segons se'ns recorda.

En *United 93* en canvi, mentre s'il·lustra passa a passa el segrest de l'avió i els possibles comportaments dramàtics dels dissortats passatgers, (fins arribar a la decisió de rebel·lar-se i a un paroxisme final donat per suposat), s'apunta també, amb una certa visió crítica i en clau de veritat reconstruïda, el desconcert pròxim al caos que s'ensenyori dels responsables que des de terra prenen les decisions.

Una intencionalitat tant més visible quan es compara amb el tuf propagandístic que traspua l'obra d'Oliver Stone quan introdueix la figura d'un personatge, real o fictici, encarregat d'insuflar aires patriòtics al relat. Un *marine*, ben religiós i decidit ell, i que farà possible la localització i rescat dels dos policies, passa a ser el portaveu de la tesi políticament correcta quan assegura, naturalment inflant el pit: "Ara m'allistaré per anar a Iraq a retornar el cop", o cosa semblant diu, frasse convenientment subratllada per la imatge.

El mèrit

Haurà de convenir-se que és sorprenent tan alt grau de xovinisme en qui té una filmografia formada amb pel·lícules com *Platoon* (1986), com *Nascut el 4 de juliol* (1989), com *JFK, cas obert* (1991), o com *Salvador* (1985). Resulta comprensible, per tant que un plantegi, com fèiem al principi, que amb *World Trade Center* Oliver Stone sembla ha volgut deixar palès que ell també, com el *marine* en qüestió, és tot un patriota.

En canvi l'altre director no cau en la temptació de dibuixar els segrestadors com uns monstres assedegats de sang, limitant-se a mostrar-los com colla de fanàtics integristes sense escrúpols.

Però bé, posats a cercar valors al film de Stone caldrà reconèixer que *World Trade Center* té uns primers 20 minuts que són tot un prodigi de domini del llenguatge cinematogràfic. Però també que *United 93*, confirma l'eficàcia narrativa de Paul Greengrass demostrada ja amb *Bloody Sunday* (2002) o amb *El cas Bourne*, (*The Bourne Supremacy*), (2004).

Malgrat tot, ni un ni altre, presos de les exigències que imposa el cinema de consum, poden comparar-se amb el *Fahrenheit 9/11*, de Michael Moore, (producció de 2002), o amb *September 11*, d'un grapat de directors nord-americans i europeus. A canvi, els dos pioners tenen el mèrit d'haver inaugurat allò que pot arribar ser una intermitent saga del cine de consum nord-americà. I, la veritat, això no és un gran mèrit. ■

United 93.

